

شماره چاپ: ۸۹۹

دوره نهم - سال دوم

شماره ثبت: ۴۱۹

تاریخ چاپ: ۱۳۹۲/۱۰/۱۶

اظهار نظر کارشناسی درباره:

«طرح تسهیل تسویه بدهی ارزی

واحدهای تولیدی به حساب ذخیره ارزی»

کد موضوعی: ۲۲۰

شماره مسلسل: ۱۳۵۸۸

فروردین ماه ۱۳۹۳

به نام خدا

فهرست مطالب

۱	چکیده
۲	مقدمه
۴	متن ماده واحده
۵	بستر قانونی تسهیلات ارزی
۱۰	تحولات نرخ ارز
۱۱	ملاحظات حقوقی
۱۶	ملاحظات اقتصادی
۲۲	جمع‌بندی و پیشنهادات
۲۵	پیوست
۳۰	منبع و مأخذ

اظهار نظر کارشناسی درباره:
«طرح تسهیل تسویه بدهی ارزی
واحدهای تولیدی به حساب ذخیره ارزی»

چکیده

پس از گذشت یک سال از نوسانات شدید ارزی طرحی با عنوان تسهیل تسویه بدهی ارزی از سوی نمایندگان محترم مجلس مطرح گردید. محتوای کلی طرح به کلیه واحدهای تولیدی که از محل تسهیلات حساب ذخیره ارزی اقدام به ورود، نصب و بهره‌برداری از ماشین‌آلات تولیدی نموده‌اند این امکان را می‌دهد که با توجه به شرایط کشور و تغییرات نرخ ارز بتوانند در بازه‌های زمانی ۶ ماهه، یک‌ساله و بیش از یک‌سال براساس نرخ‌های ۱۸,۰۰۰ و ۲۲,۰۰۰ ریال و نرخ مبادله‌ای برای دلار و... نسبت به تسویه بدهی خود اقدام کنند. همچنین طبق مفاد این طرح واحدهای تولیدی که بدهی خود را به حساب ذخیره ارزی تسویه نمایند مجازند از محل صندوق توسعه ملی جهت تکمیل و توسعه واحدهای تولیدی با رعایت سایر قوانین و مقررات بهره‌مند گردند. نتایج بررسی طرح مذکور نشان می‌دهد که این طرح از حیث حقوقی و قانونی ایراداتی همچون مغایرت با اصل هفتادوپنجم قانون اساسی، مغایرت با قانون برنامه پنجم (اساسنامه صندوق توسعه ملی)، تغییر در شخصیت حقوقی طرف قرارداد و... را داشته و از نظر اقتصادی نیز به دلیل اینکه بدهکاران ارزی از ناحیه افزایش نرخ ارز، منافی (افزایش قیمت صادرات و یا افزایش قیمت کالاهای داخلی) را

کسب کرده‌اند، پشتوانه کارشناسی لازم در تصویب و اجرای طرح مذکور وجود ندارد. از طرف دیگر به دنبال تصویب تبصره «۵» بند «ط» قانون بودجه سال ۱۳۹۳، با واگذاری نحوه تسویه، نرخ تبدیل، زمان استمهال و نحوه بخشودگی جرائم، شورای پول و اعتبار مرجع تصمیم‌گیر در این مورد تعیین شده، لذا نیازی به تقنین یا تعیین مرجع رسیدگی دیگری نمی‌باشد. در پایان نیز براساس جمع‌بندی صورت گرفته از طرح مذکور، راهکارها و پیشنهادهایی ارائه شده است.

مقدمه

در اواخر دهه ۱۳۷۰ و اوایل دهه ۱۳۸۰، بر اساس ماده (۶۹) قانون برنامه سوم توسعه، امکان استفاده از تسهیلات ارزی برای نظام بانکی فراهم شد. پایین بودن نرخ سود تسهیلات ارزی (سود حدود ۲/۵ درصدی) زمینه استقبال بنگاه‌های داخلی را فراهم نمود. پرداخت تسهیلات ارزی در قالب حساب ذخیره ارزی در قوانین برنامه سوم و چهارم توسعه ادامه یافت و همچنین طبق ماده (۸۵) قانون برنامه پنجم توسعه فعالیت حساب ذخیره ارزی حاصل از عواید نفت موضوع ماده (۱) قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۳/۶/۳ تداوم یافت. عدم بازپرداخت کامل و مداوم اقساط تا انتهای دهه ۱۳۸۰ و انباشته شدن این بدهی‌ها موجب ورود بندهایی به لویح بودجه مبنی بر بخشودگی جرائم دیرکرد تسهیلات غیرجاری و افزایش مدت‌زمان بازپرداخت این وام‌ها (استمهال) گردید.

علیرغم تصویب بخشودگی‌هایی ناظر به مدت‌زمان بازپرداخت و بخشش جرائم

دیرکرد، برخی نمایندگان محترم مجلس شورای اسلامی و به‌طور هم‌زمان نمایندگان بخش خصوصی (اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران) تقاضاهایی را در این زمینه مطرح و پیگیری کردند. محتوای طرحی که در ادامه می‌آید متضمن تعیین نرخ برابری ارز و زمان بازپرداخت بدهی تسهیلات‌گیرندگان است. از طرف دیگر تقاضای نمایندگان بخش خصوصی حاکی از مطالبه بازپرداخت ریالی وام‌های ارزی گرفته شده، البته با نرخ برابری ارز زمان اخذ تسهیلات است. آنها در دفاع از طرح خود به نکات و ادله زیر اشاره می‌نمایند:

۱. نقش اساسی تولیدکنندگان در بهبود شرایط اقتصاد کشور از جمله اشتغالزایی، خودکفایی و...
۲. تلاش بی‌شائبه تولیدکنندگان واقعی علیرغم وجود فرصت‌های سرمایه‌گذاری در موقعیت‌های جایگزین پربازده؛ مسکن، ارز، طلا و...
۳. آسیب‌پذیری از فضای سیاسی حاکم بر روابط اقتصادی برون‌مرزی،
۴. آسیب‌پذیری از بروکراسی اداری سازمان‌های داخلی،
۵. عدم پیش‌بینی جهش یکباره نرخ ارز و عدم توان بازپرداخت با نرخ مبادله‌ای یا بازار،
۶. پذیرش وجود تولیدکننده‌نماها و درخواست تفکیک بین تولیدکنندگان واقعی و صوری.

متن ماده واحده

ماده واحده

کلیه واحدهای تولیدی که از محل تسهیلات حساب ذخیره ارزی اقدام به ورود، نصب و بهره‌برداری از ماشین‌آلات تولیدی نموده‌اند با توجه به شرایط کشور و تغییرات نرخ ارز می‌توانند به شرح زیر نسبت به تسویه بدهی خود اقدام نمایند:

۱. واحدهای تولیدی که ظرف شش‌ماه از تاریخ ابلاغ این قانون نسبت به پرداخت بدهی خود به بانک‌های عامل اعم از معوق و سررسید نشده اقدام نمایند، براساس نرخ هر دلار هجده هزار (۱۸،۰۰۰) ریال و یورو بیست‌ویک هزار و پانصد (۲۱،۵۰۰) ریال محاسبه می‌گردد و می‌توانند به صورت ریالی پرداخت نمایند.

۲. واحدهایی که موفق به تسویه کامل تسهیلات دریافتی از محل حساب ذخیره ارزی طی مدت یاد شده نشوند، چنانچه ظرف دوازده ماه اقدام به تسویه کامل نمایند براساس نرخ هر دلار بیست‌ودو هزار (۲۲،۰۰۰) ریال و یورو بیست‌وپنج هزار و پانصد (۲۵،۵۰۰) ریال محاسبه و می‌توانند به صورت ریالی با بانک عامل تسویه نمایند.

۳. واحدهایی که ظرف دوازده ماه موفق به تسویه بدهی خود نشوند موظفند براساس نرخ ارز مبادله‌ای و تأمین خسارت تعویق (دیرکرد) و به صورت ریالی نسبت به تسویه بدهی خود اقدام نمایند.

۴. واحدهای تولیدی که بدهی خود را به حساب ذخیره ارزی تسویه نمایند مجازند از محل حساب صندوق توسعه ملی جهت تکمیل و توسعه واحدهای تولیدی

با رعایت سایر قوانین و مقررات بهره‌مند گردند.

تبصره - ارز تخصیصی به واردات کالاهای مصرفی و غیرتولیدی مشمول نمی‌گردد.

بستر قانونی تسهیلات ارزی

حساب ذخیره ارزی در برنامه‌های سوم، چهارم و پنجم^۱

براساس اصلاحیه ماده (۶۰) برنامه سوم توسعه که در قالب طرح در مجلس به تصویب رسید دولت از سال ۱۳۷۹ مکلف به ایجاد «حساب ذخیره ارزی حاصل از صادرات نفت خام» در نزد بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران شد. براساس این قانون، جبران کاهش درآمدهای دولت از محل مالیات و سایر درآمدها از حساب ذخیره ارزی ممنوع شد. همچنین پس از حصول اطمینان از تحقق درآمدهای ریالی پیش‌بینی شده در قانون بودجه هر سال، دولت اجازه یافت تا معادل ۵۰ درصد حساب ذخیره ارزی را برای سرمایه‌گذاری و تأمین بخشی از اعتبارات مورد نیاز طرح‌های تولیدی و کارآفرینی صنعتی، معدنی، کشاورزی، حمل‌ونقل و خدمات فنی و مهندسی در اختیار بخش غیردولتی قرار دهد.

در تاریخ ۱۳۷۹/۸/۲۵ آیین‌نامه اجرایی ماده (۶۰) قانون برنامه به تصویب رسید و براساس آن هیئت امنای حساب ذخیره ارزی مرکب از رئیس سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی، وزیر امور اقتصادی و دارایی، رئیس کل بانک مرکزی و چهار نماینده به

۱. ر.ک. میثم پیله‌فروش، آشنایی با حساب ذخیره ارزی و صندوق توسعه ملی، ۱۳۹۱، مرکز پژوهش‌های مجلس، دفتر مطالعات برنامه و بودجه، شماره مسلسل ۱۲۴۲۴.

انتخاب رئیس‌جمهور (حداقل دو نفر از بین وزیران) برای حسن اجرای قانون و اتخاذ تصمیم در مواردی نظیر تعیین روش محاسبه نرخ سود و زمان بازپرداخت تسهیلات اعطایی و نیز تعیین اولویت طرح‌ها برای استفاده از تسهیلات تشکیل شد.

طبق این مصوبه طرح‌های پیشنهادی پس از بررسی فنی و اقتصادی توسط بانک‌های عامل و تأیید وزارتخانه‌های ذیربط از تسهیلات ارزی بهره‌مند می‌شدند. دوره استفاده از تسهیلات برای سرمایه‌گذاری و بهره‌برداری آزمایشی حداکثر سه سال و مدت بازپرداخت وام حداکثر پنج سال در نظر گرفته شد.

طبق تبصره «۳» ماده (۵) این آیین‌نامه، استفاده‌کنندگان از تسهیلات ارزی باید اصل و سود متعلقه را طبق مقررات ارزی کشور، به ارز تأمین و بازپرداخت نمایند و در تبصره «۵» همان ماده اعطای تسهیلات ارزی به طرح‌هایی که در چارچوب قانون جلب و حمایت سرمایه‌های خارجی ایران به تصویب می‌رسند (سرمایه‌گذاری‌های مشترک) مجاز شمرده شد.

هیئت امنای حساب ذخیره ارزی، سود تسهیلات اعطایی به مشتری را حداکثر ۷/۵ درصد در سال تعیین کرد. بانک عامل موظف شد ۳ درصد از سود دریافتی را به همان ارز دریافتی از مشتری به حساب ذخیره ارزی واریز کند. نرخ تسهیلات برای طرح‌های بازسازی صنایع که متضمن حداقل ۵۰ درصد ماشین‌آلات و تجهیزات موجودند، نرخ تسهیلات عام منهای ۰/۲۵ درصد و طرح‌های سرمایه‌گذاری در استان‌های محروم، نرخ تسهیلات عام منهای ۰/۵ درصد تعیین شد. تخفیف اعطایی از سود متعلقه برای تسریع در بهره‌برداری و بازپرداخت نسبت به موعده برنامه‌ریزی

شده ۱۰ درصد برای ۶ ماه و ۱۵ درصد برای یک سال تعیین شد.

قانون برنامه چهارم توسعه تفاوت عمده‌ای با ماده (۶۰) برنامه سوم توسعه نداشت و فقط در بند «ه» به دولت اجازه داده شد حداقل ده درصد (۱۰٪) از منابع قابل تخصیص حساب ذخیره ارزی به بخش غیردولتی در اختیار بانک کشاورزی قرار گیرد تا به صورت ارزی - ریالی جهت سرمایه‌گذاری در طرح‌های موجه بخش کشاورزی و سرمایه در گردش طرح‌هایی که با هدف توسعه صادرات انجام می‌شود توسط بانک کشاورزی در اختیار بخش غیردولتی قرار گیرد. در این قانون نیز همانند قانون برنامه سوم به دولت اجازه داده شد حداکثر معادل پنجاه درصد (۵۰٪) مانده موجودی حساب ذخیره ارزی را برای سرمایه‌گذاری و تأمین بخشی از اعتبار مورد نیاز طرح‌های تولیدی و کارآفرینی صنعتی، معدنی، کشاورزی، حمل‌ونقل، خدمات (از جمله گردشگری و...)، فناوری و اطلاعات و خدمات فنی - مهندسی بخش غیردولتی که توجیه فنی و اقتصادی آنها به تأیید وزارتخانه‌های تخصصی زیربط رسیده است استفاده نماید.

در اصلاحیه موادی از این قانون دولت مکلف شد سیاست‌هایی را اتخاذ کند که هر ساله چهل درصد (۴۰٪) از مانده حساب ذخیره ارزی سال پیش را به بخش غیردولتی اختصاص داده و در صورت وجود تقاضا در این بخش و داشتن طرح‌های دارای توجیه فنی و اقتصادی به متقاضیان پرداخت نماید. البته در هر صورت سهم بخش غیردولتی در هر سال نباید از چهل درصد (۴۰٪) برداشت از حساب ذخیره ارزی در آن سال کمتر باشد.

همچنین در بند «۳» همان ماده به هیئت امنای حساب ذخیره ارزی و بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران اجازه داده شده به منظور افزایش سهم تسهیلات ارزی به بخش غیردولتی، بخشی از ارز حساب ذخیره ارزی و یا ارز بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران را به عنوان سپرده در بانک‌های عامل جهت باز کردن خط اعتباری ارزی توسط بانک‌های عامل و بانک‌های خارجی و پرداخت تسهیلات بیشتر منظور کند.

در تبصره «۵» ماده (۵) آیین‌نامه اجرایی قانون برنامه چهارم توسعه، مصوب ۱۳۸۲/۶/۱۱ مجموع دوره‌های استفاده، تنفس و بازپرداخت تسهیلات حداکثر ۸ سال در نظر گرفته شد. در تبصره «۲» ماده (۸) استفاده‌کنندگان از تسهیلات ارزی موظف شدند، در سررسید بازپرداخت، اصل و سود را به همان ارز تسهیلات اعطا شده به حساب واریز نمایند. همچنین در تبصره «۳» همان ماده مسئولیت نهایی بازپرداخت تسهیلات برعهده بانک‌های عامل قرار گرفت و تصریح شد بررسی طرح‌ها، تأیید و تصویب آن در مراجع مختلف، به‌هیچ‌وجه نافی مسئولیت متقاضی و بانک عامل نخواهد بود، لذا بانک‌های عامل مکلف به واریز اقساط تسهیلات پرداختی (اصل و سود سهم دولت) به حساب ارزی ظرف حداکثر چهار روز کاری پس از سررسید اقساط مربوط می‌باشند.

از دیگر تغییرات ساختاری مرتبط با حساب ذخیره ارزی می‌توان از تصمیم هیئت وزیران برای اصلاح آیین‌نامه در تاریخ ۱۳۸۷/۲/۸ نام برد. با اصلاح آیین‌نامه اجرایی ماده (۱) قانون برنامه چهارم توسعه، وظایف هیئت امنای حساب ذخیره ارزی به کمیسیون اقتصادی دولت محول شد و در همه مفاد این آیین‌نامه، عبارت

«کمیسیون اقتصادی» جایگزین هیئت امانا شد.

از سال ۱۳۷۹ تا سال ۱۳۸۸ بیش از ۱۶۰ میلیارد دلار به حساب مزبور واریز شده که از این میزان حدود ۱۰ درصد به عنوان تسهیلات به بخش غیردولتی اختصاص یافته است و بجز اندک موجودی نقدی باقیمانده در حساب، مابقی توسط دولت به مصرف رسیده است. لازم به ذکر است که به رغم اعطای حدود ۱۰ درصد از موجودی حساب به بخش غیردولتی طبق گزارش‌های موجود، حدود ۵۰ درصد از اقساط سررسید شده نیز معوق شده است.^۱

در لایحه برنامه پنجم توسعه پیشنهاد شده بود حساب ذخیره ارزی تبدیل به صندوق توسعه ملی شود، اما با بررسی‌های صورت گرفته در مجلس شورای اسلامی در نهایت در ماده (۸۵) قانون برنامه پنجم توسعه، ادامه کار حساب ذخیره ارزی با شرح وظایف محدودتر از گذشته تصویب شد. در ماده (۸۵) قانون برنامه پنجم توسعه، سپردن پیگیری وصول اقساط و سود تسهیلات اعطایی از محل حساب ذخیره ارزی و واریز آن به حساب مزبور به عهده دولت است. همچنین با توجه به تعهدات حساب ذخیره ارزی و نبود منابع کافی در حساب برای انجام این تعهدات، در قانون مزبور تصریح شد که ایفای باقیمانده تعهدات حساب ذخیره ارزی به بخش‌های غیردولتی، خصوصی و تعاونی، به عهده همین حساب است و ایجاد هرگونه تعهد جدید ممنوع است.

تحولات نرخ ارز

افزایش نرخ غیررسمی دلار از ۹،۹۱۸ ریال در سه ماهه سوم سال ۱۳۸۸ به ۹،۹۹۶ ریال در پایان سه‌ماهه چهارم همان سال و رسیدن آن به ۱۰،۳۴۱ ریال در چهار ماهه پایانی سال ۱۳۸۹ و ۱۰،۶۰۰ ریال در سه‌ماهه اول سال ۱۳۹۰ بیانگر شیب ملایم نرخ ارز در دوره مذکور است. اما افزایش شتابنده نرخ ارز طی دو ماه آذر و دی سال ۱۳۹۰ ارزش پول ملی را در مقایسه با دوره قبل بیشتر کاهش داد. به طوری که نرخ ارز از ۱۳،۲۰۰ ریال برای هر دلار در ۳۰ آبان‌ماه به ۲۰،۵۰۰ ریال در چهارم بهمن‌ماه ۱۳۹۰ رسید یعنی طی حدود دو ماه ارزش پول ملی ۵۵ درصد کاهش یافت.^۱

روند افزایش محدود به ماه‌های پایانی سال ۱۳۹۰ نبود و در خردادماه صعود مجدد داشت. در شهریورماه سال ۱۳۹۱ این رقم از مرز ۲۴،۵۰۰ ریال عبور نموده و در مهرماه از مرز ۳۴،۰۰۰ ریال نیز گذشت. این روند در بهمن‌ماه ۱۳۹۱ به ۳۷،۰۰۰ و بعد از یک نوسان در انتهای فروردین‌ماه ۱۳۹۲ با رسیدن به نرخ ۳۵،۵۰۰ روند نزولی و ثبات خود را آغاز کرد.

۱. برگرفته از متن کامل گزارش مجلس در مورد ریشه‌ها و پیامدهای بی‌ثباتی نرخ ارز قابل دسترسی در آدرس

زیر:

ملاحظات حقوقی

الف) موانع قانونی

۱. در مقدمه و دلایل توجیهی طرح، اشاره به «حسابی به نام ذخیره ارزی که در گذشته وجود داشته است» نشان از عدم دقت کافی داشته، زیرا «حساب ذخیره ارزی» به موجب ماده (۶۰) قانون برنامه سوم توسعه و ماده (۱) قانون برنامه چهارم توسعه ایجاد گردید که بعداً هم در ماده (۸۵) قانون برنامه پنجم توسعه، ادامه حیات پیدا کرده است.

۲. در مقدمه و دلایل توجیهی طرح، ذکر این مطلب که «از ابتدا وام به صورت ریالی و اقساط آن هم به صورت ریالی توسط بانکهای عامل پرداخت و دریافت گردید»، صحت ندارد. مراجعه مختصری به قوانین و سوابق حساب ذخیره ارزی، خلاف این مطلب را نشان می‌دهد. اصولاً پرداخت تسهیلات حساب ذخیره ارزی مبتنی بر LC گشایش شده توسط بانک مرکزی و بدون دخالت وام‌گیرنده صورت می‌گرفت. علاوه بر این، بانکهای عامل حساب ذخیره ارزی مجاز به اعطای تسهیلات ارزی به ریال و یا دریافت اقساط بازپرداختی به ریال نبوده و نیستند و واریز بازپرداختها توسط بانکهای عامل به حساب ذخیره ارزی، به صورت ارزی بوده و هست.

۳. در مقدمه و دلایل توجیهی طرح، ذکر این مطلب که «متأسفانه در جریان نوسان اخیر، بانکها بهای هر قسط را تا سه برابر تعهد افزایش داده» صحت ندارد و عامل و علت افزایش بدهی استفاده‌کنندگان از تسهیلات ارزی حساب ذخیره ارزی، تغییرات نرخ برابری ریال در مقابل ارزهای دریافتی آنها بوده و ربطی به تمایل بانکهای

عامل ندارد. هرگاه بازپرداخت اقساط طبق ضوابط و شرایط حساب ذخیره ارزی مندرج در قراردادهای وام‌گیرندگان، به صورت ارزی صورت می‌گرفت، غیر از سود مختصر این تسهیلات هیچ‌گونه افزایشی به وام‌گیرندگان تحمیل نمی‌شد و نمی‌شود.

۴. طرح از حیث نحوه نگارش و تدوین ایراد دارد. این طرح تنها یک ماده دارد و باید در صدر به جای ماده (۱) از عبارت ماده واحده استفاده شود.

۵. با توجه به اینکه در بندهای «۱» و «۲» ماده واحده طرح حاضر، قیمت دلار و یورو کمتر از میزان آن در قانون بودجه سال ۱۳۹۳ برآورد شده،^۱ منجر به کاهش درآمدهای عمومی بوده و از این حیث بار مالی دارد که محل جبران آن تعیین نشده است لذا مغایر اصل هفتادوپنجم قانون اساسی می‌باشد.

۶. طبق قوانین متعددی که در سال‌های گذشته به تصویب رسیده است.^۲ تسهیلات گیرندگان ارزی موظفند اصل و سود متعلقه را اولاً به ارز تأمین و بازپرداخت نمایند و ثانیاً مبنای تسعیر ارز در پرداخت تسهیلات به صورت ریالی، نرخ روز ارز است. همچنین طبق مفاد ذیل بند «ه» ماده (۱) قانون برنامه چهارم توسعه که در ماده (۸۵) قانون برنامه پنجم تنفیذ شده است، اصل و سود تسهیلات اعطا شده جهت سرمایه‌گذاری در طرح‌های موجه بخش کشاورزی و سرمایه در گردش طرح‌هایی که با هدف توسعه صادرات انجام می‌شود، به صورت ارزی به حساب ذخیره ارزی واریز می‌گردد لذا اطلاق بندهای «۱»، «۲» و «۳» طرح، درخصوص طرح‌های مزبور

۱. قیمت دلار در قانون بودجه سال ۱۳۹۳، مبلغ ۲۶،۵۰۰ در نظر گرفته شده است.

۲. مشروح قوانین به پیوست در این گزارش درج شده است.

مغایر قانون برنامه بوده و در نتیجه تصویب آن، طبق ماده (۱۸۵) قانون آیین‌نامه داخلی مجلس، نیاز به رأی دوسوم نمایندگان دارد. تبصره «۲» ماده (۸) آیین‌نامه اجرایی ماده (۱) قانون برنامه چهارم توسعه نیز این برداشت را درخصوص تمامی طرح‌هایی که به صورت ارزی تسهیلات دریافت کرده‌اند تسری داده است و اشعار می‌دارد، «استفاده‌کنندگان از تسهیلات ارزی موضوع این آیین‌نامه، در سررسید بازپرداخت، اصل و سود را به همان ارز تسهیلات اعطا شده به حساب واریز می‌نمایند. بانک‌های عامل مکلفند متقاضیان استفاده از تسهیلات حساب ارزی را هنگام انعقاد قرارداد، از سایر شیوه‌های پوشش ریسک تغییرات نرخ برابری ارزها در دوران تأمین مالی، آگاه نمایند». اگر این برداشت صحیح باشد، بندهای «۱» تا «۳» طرح حاضر که جواز پرداخت ریالی را داده‌اند مغایر برنامه بوده و تصویب آنها نیاز به رأی دوسوم نمایندگان دارد.

۷. طبق بند «ط» تبصره «۵» قانون بودجه سال ۱۳۹۳ که در ذیل به آن اشاره می‌شود، نحوه تسویه، افزایش سرمایه، نرخ تبدیل و... مطالباتی که با عاملیت بانک‌های دولتی بوده است بابت تسویه بدهی دولت به این بانک‌ها و مبالغ مازاد بر آن به حساب افزایش سرمایه دولت در بانک‌های مربوطه منظور می‌شود. مبتنی بر این قانون بانک‌های عامل موضوع این بند موظفند رأساً نسبت به وصول مطالبات مزبور اقدام نمایند. با واگذاری نحوه تسویه، نرخ تبدیل، زمان استمهال، نحوه بخشودگی جرائم به شورای پول و اعتبار مرجع تصمیم‌گیر در این مورد معین شده لذا نیازی به تقنین یا تعیین مرجع رسیدگی دیگری نمی‌باشد.

البته شایان توجه است که در این بخش از قانون در مورد مطالباتی که با عاملیت بانک‌های خصوصی بوده است تصمیمی گرفته نشده است.

بند «ط» تبصره «۱» قانون بودجه سال ۱۳۹۳ بیان می‌دارد صد درصد (۱۰۰٪) منابعی که از حساب ذخیره ارزی به عاملیت بانک‌های دولتی صرف اعطای تسهیلات به بخش‌های خصوصی و تعاونی شده است و در سال ۱۳۹۳ وصول می‌شود، بابت تسویه بدهی دولت به این بانک‌ها لحاظ می‌شود و مبالغ مازاد بر آن به حساب افزایش سرمایه دولت در بانک‌های مربوط منظور می‌شود. بانک‌های عامل موضوع این بند موظفند رأساً نسبت به وصول مطالبات مزبور اقدام نمایند.

نحوه تسویه مطالبات مذکور با گیرندگان تسهیلات، نحوه افزایش سرمایه، نرخ تبدیل ارز به ریال، زمان استمهال، نحوه بخشودگی جریمه‌ها و اختیارات هیئت‌مدیره بانک‌ها در این زمینه براساس دستورالعملی است که حداکثر ظرف دو ماه پس از تاریخ ابلاغ این قانون به تصویب شورای پول و اعتبار می‌رسد.

وزارت امور اقتصادی و دارایی موظف است عملکرد این بند را طبق ماده (۱۰۳) قانون محاسبات عمومی کشور در صورتحساب عملکرد بودجه درج نماید.

همچنین در بند «ی» این تبصره آمده است:

هیئت عامل صندوق توسعه ملی موظف است گزارش عملکرد صندوق را که شامل عملکرد بندهای مربوط در قانون بودجه سال ۱۳۹۳ است به صورت سه‌ماهه در پایان هر فصل به کمیسیون‌های اقتصادی و برنامه و بودجه و محاسبات مجلس شورای اسلامی ارائه نمایند.

ب) تغییر شخصیت حقوقی بخشی از طلبکاران

به دنبال تهاتر بدهی‌های دولت با چند بانک ملت، تجارت، صادرات ایران و رفاه کارگران بخشی از طلبکاران تسهیلات ارزی از دولت به بخش غیردولتی تبدیل شدند.^۱ طبق رویه‌ای که در پانویس مطرح شده است، دولت در سال ۱۳۸۹ بخشی از بدهی خود به بانک‌ها را تهاتر کرد. بعد از تهاتر بدهی‌های دولت با ۴ بانک مذکور طرف قرارداد عقود مورد استفاده در تسهیلات حساب ذخیره ارزی از دولت به بخش غیردولتی تغییر یافته و این مطالبه تبدیل به بستانکاری‌های بین بخش‌های غیردولتی (بدهکاری بخش خصوصی و طلبکاری بانک به‌عنوان وکیل سپرده‌گذاران) می‌باشد. از این رو تصمیم‌گیری پیرامون این موارد از شئون مجلس شورای اسلامی نمی‌باشد.

۱. هیئت وزیران در جلسه مورخ ۱۳۸۹/۶/۱۴ بنا به پیشنهاد شماره ۱۰۷۰۸۸ مورخ ۱۳۸۹/۶/۱۴ وزارت امور اقتصادی و دارایی و در اجرای جزء «ص»، بند «۳» ماده واحده قانون بودجه سال ۱۳۸۹ کل کشور موافقت نمود: - معادل مبلغ پانزده هزار و دویست و هشتاد و هشت میلیارد (۱۵,۲۸۸,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال از مانده تسویه نشده تسهیلات اعطایی از محل «حساب ذخیره ارزی» تا پایان سال ۱۳۸۸ که عاملیت آن به عهده بانک تجارت بوده است، با بدهی دولت به آن بانک تهاتر و تسویه می‌شود. - معادل مبلغ دو هزار و پانصد و هشتاد میلیارد (۲,۵۸۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال از مانده حساب تسویه نشده تسهیلات اعطایی از محل «حساب ذخیره ارزی» تا پایان سال ۱۳۸۸ که عاملیت آن به عهده بانک رفاه کارگران بوده است، با بدهی دولت به آن بانک تهاتر و تسویه می‌شود. - معادل مبلغ ده هزار و هشتصد و شانزده میلیارد (۱۰,۸۱۶,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال از مانده تسویه نشده تسهیلات اعطایی از محل «حساب ذخیره ارزی» تا پایان سال ۱۳۸۸ که عاملیت آن به عهده بانک صادرات ایران بوده است، با بدهی دولت به آن بانک تهاتر و تسویه می‌شود. قابل دسترسی در آدرس زیر:

ملاحظات اقتصادی

الف) اطاله بازپرداخت و آثار اقتصادی آن^۱

طبق مصوبات ارزی بانک مرکزی و اطلاعات ارائه شده از سوی بانکها پیرامون تسهیلات ارزی، شروع اعطای این تسهیلات سال ۱۳۸۰ بوده و طی این سالها تعداد این تسهیلات از مرز ۵ هزار گذشته است. علیرغم اینکه بیش از ۴ سال از اتمام سقف زمانی پرداخت اقساط اولین تسهیلات اعطایی گذشته، اما بخش قابل توجهی از این اعتبارات تسویه نشده و تبدیل به مطالبات غیرجاری بانکها شده‌اند.

از طرف دیگر به اذعان نماینده اتاق بازرگانی، میزان وام‌های اعطا شده به بخش خصوصی معادل ۵ میلیارد دلار بوده که تفاوت ریالی بازپرداخت این تسهیلات به نرخ زمان اعطای تسهیلات (حدود ۱۰،۰۰۰ ریال) و نرخ بازپرداخت (حدود ۳۰،۰۰۰ ریال) مبلغی معادل ۱۰۰،۰۰۰ میلیارد ریال است. لازم به ذکر است میزان تسهیلات اعطایی به بخش‌های پتروشیمی، نفتی و گازی لحاظ نشده است.^۲

اخلال در امر واسطه‌گری بانکها اولین پیامد منفی مطالبات غیرجاری در شبکه بانکی خوانده شده است. ضمن اینکه یکی از پیامدهای رشد فزاینده نسبت مطالبات غیرجاری به کل تسهیلات آن است که بخشی از منابع بانکها در بلندمدت از گردش

1. <http://www.donya-e-eqtesad.com/news/726009/>

۲. طبق گزارش نماینده ستاد تدابیر ویژه اقتصادی پروژه‌های نفت و گاز ۱۱ میلیارد دلار، پتروشیمی ۳/۳۳ میلیارد دلار و نیروگاهی ۲/۳۸۰ میلیارد دلار تسهیلات از حساب ذخیره ارزی دریافت نموده‌اند. در صورتی که این تسهیلات تاکنون تسویه نشده باشند، تفاوت نرخ بازپرداخت این تسهیلات نیز مبلغی معادل ۳۳۵،۰۰۰ میلیارد ریال می‌باشد.

خارج شده و بخشی دیگر به عنوان ذخیره مطالبات غیرجاری بابت پوشش زیان احتمالی ناشی از عدم بازگشت مطالبات در نظر گرفته می‌شود. این مسئله در نهایت با انعکاس در ترازنامه بانکها، به کاهش سودآوری و کیفیت دارایی بانکها منجر می‌شود.

یکی دیگر از تبعات افزایش مطالبات غیرجاری بر روند اعتباری بانکها، افزایش ریسک اعتباری بانکها در پرداخت تسهیلات است. زمانی که بانکها با عدم بازگشت تسهیلات در سررسید مقرر مواجه می‌شوند؛ تمایل بانکها به اعطای تسهیلات به دلیل افزایش ریسک کمتر می‌شود. بر این اساس ممکن است بانکها برای جبران این زیان، تسهیلات خود را بیشتر به بخش‌هایی که زودبازده هستند و طول مدت بازپرداخت آنها کوتاه‌تر است؛ اختصاص دهند. این موضوع منجر به کاهش تسهیلات اعطایی به بخش‌های دیربازده نظیر بخش‌های کشاورزی و تولیدی می‌شود.

وجود مطالبات غیرجاری موجب می‌شود تا امکان برنامه‌ریزی و سیاستگذاری اعتباری دقیق برای مسئولان بانکی و سیاستگذاران پولی فراهم نشود، زیرا وجود منابع مالی بدون استفاده در بانکها یا عدم بازگشت اعتبارات به بانکها موجب کاهش قدرت وام‌دهی شبکه بانکی شده و با کاهش سرمایه‌گذاری در بخش تولیدی کشور، رشد اقتصادی را کاهش می‌دهد.

ب) رشد قیمت محصولات و دارایی‌های تسهیلات‌گیرندگان

رشد نرخ ارز همراه با رشد قیمت دارایی‌ها، مواد، کالاها و نهاده‌های وارداتی خریداری شده بوده است. به‌طور کلی می‌توان تسهیلات‌گیرندگان را به دو دسته کلی صادرکننده

و تولیدکننده داخلی تقسیم نمود. با افزایش نرخ برابری ارز و به دنبال آن افزایش نرخ تورم ارزش دارایی هر دو گروه رشد یافته است لذا بخشی از این شوک بدین شکل جبران شده است. در مورد صادرکنندگان باید به این نکته توجه داشت که با افزایش نرخ برابری دلار از آنجایی که بازگشت فروش محصولات این شرکت‌ها ارزی می‌باشد، رشد این نرخ تفاوت چندانی در وضعیت آنها ایجاد نمی‌کند. تولیدکنندگان داخلی نیز وضعیت مشابهی داشته و افزایش نرخ تورم با افزایش قیمت محصولات این شرکت‌ها همراه بوده است؛ لذا افزایش نرخ ارز اگرچه تعهدات ریالی را افزوده است، ارزش محصولات و دارایی‌های شرکت‌ها را نیز رشد داده است.

برای تبیین بحث مذکور به تشریح درصد تغییر شاخص قیمت تولیدکننده محصولات صنعتی کشور و درصد تغییر شاخص قیمت مصرف‌کننده خانوارهای شهری و روستایی طی سال‌های ۱۳۸۱ (یک سال بعد از پرداخت اولین تسهیلات) تاکنون (سال ۱۳۹۲) پرداخته شده است. اگر در یک محاسبه ساده درصد تغییر شاخص قیمت تولیدکننده محصولات صنعتی کشور در طی سال‌های مذکور را جمع جبری کنیم، میزان رشد این شاخص حدود ۲۶۵ درصد، درصد تغییر شاخص قیمت مصرف‌کننده خانوارهای شهری ۲۲۵ درصد و تغییر شاخص قیمت مصرف‌کننده خانوارهای روستایی ۲۴۹ درصد است. میانگین این سه عدد، حدود ۲۴۷ درصد رشد داشته است. این بدان معنی است که اگر قیمت محصولی در سال ۱۳۸۰، ۱۰,۰۰۰ ریال بوده است، در انتهای سال ۱۳۹۲ به ۳۴,۷۰۰ ریال رسیده است. لذا در طی سال‌های گذشته میزان تورم از میزان رشد نرخ برابری نرخ ارز بیشتر بوده و می‌توان ادعا

کرد که میانگین رشد میزان دارایی‌ها و محصولات تسهیلات‌گیرندگان از نرخ کنونی برابری ارز بیشتر است.

جدول درصد تغییر شاخص قیمت تولیدکننده محصولات صنعتی و قیمت مصرف‌کننده خانوارهای شهری و روستایی

سال	درصد تغییر شاخص قیمت تولیدکننده محصولات صنعتی کشور	درصد تغییر شاخص قیمت مصرف‌کننده خانوارهای شهری	درصد تغییر شاخص قیمت مصرف‌کننده خانوارهای روستایی کشور
۱۳۸۱	۱۱/۱۳۹۹۶۲۹۲	۱۳/۸۹۶۷۲۴۲۱۸۹۰۵۹*	۱۶/۳۹۳۵۶۸۱۳
۱۳۸۲	۱۱/۹۶۰۲۶۳۶۶	۱۳/۸۹۶۷۲۴۲۲	۱۴/۶۴۳۵۹۱۷۹
۱۳۸۳	۱۶/۸۰۹۹۷۶۵۸	۱۴/۶۱۵۰۰۳۹	۱۳/۶۰۴۷۷۴۲
۱۳۸۴	۹/۲۹۵۰۷۲۴۴۸	۱۲/۱۰۶۱۵۷۶۳	۱۲/۰۱۵۱۲۲۷۳
۱۳۸۵	۱۳/۲۱۹۳۶۴۸۶	۱۳/۶۹۸۹۴۱۹۹	۱۲/۳۶۱۳۶۱۸۷
۱۳۸۶	۱۷/۶۹۸۷۲۵۴۹	۱۷/۲۲۹۱۵۴۴۶	۱۷/۰۹۶۱۳۳۸۵
۱۳۸۷	۲۵/۳۷۰۴۲۲۳	۲۵/۵۴۷۳۷۳۰۷	۲۶/۷۰۲۲۶۳۲
۱۳۸۸	۳/۲۳۲۱۶۲۰۳۹	۹/۴۶۵۴۶۲۰۵۶	۱۰/۳۰۵۹۰۹۶۳
۱۳۸۹	۲۷/۰۸۶۸۳۲۸۹	۱۳/۹۲۲۰۹۵۲۹	۱۹/۹۵۶۵۷۳۳۱
۱۳۹۰	۴۶/۶۴۷۷۰۳۲	۲۶/۳۶۴۳۸۰۹	۳۶/۴۷۶۹۱۷۹۱
۱۳۹۱	۴۶/۶۴۷۷۰۳۲	۲۸/۵۵۸۱۷۸۴۹	۳۳/۷۸۴۹۳۱۱۳
۱۳۹۲	۳۵**	۳۵**	۳۵**
مجموع	۲۶۴/۱۰۸۲۲۹۵	۲۲۴/۲۹۶۶۹۲۷	۲۴۸/۳۴۱۱۴۸۶

www.amar.org

مأخذ: نتایج تحقیق مبتنی بر اطلاعات سایت مرکز آمار:

* به دلیل نبود داده عدد سال بعد مفروض گشته است.

** به دلیل نبود داده میزان تورم را عملکرد مطلوب دولت از انتهای سال ۱۳۹۲ قرار داده‌ایم. به مأخذ گفتگوی

معاونت برنامه‌ریزی و راهبردی رئیس‌جمهور قابل دستیابی در سایت زیر:

<http://aftabnews.ir/fa/news/221351>

ج) مشکلات حسابداری بانکی

با توجه به اتمام سال‌های مالی ۱۳۹۰ و ۱۳۹۱ (که زمان وقوع بیشترین تغییرات نرخ ارز بوده‌اند)، صورت‌های مالی کلیه مؤسسات اعتباری از جمله بانک‌ها بسته شده است. کیفیت بسته شدن ترازنامه‌های سالیانه بانک‌ها مبتنی بر نرخ ارز همان زمان بوده، لذا تغییر نرخ ارز محاسباتی برای تسهیلات مذکور مانعی از جنس عملیات ثبت مالی و حسابداری خواهد داشت.

د) تضاد در مطالبات بخش خصوصی

علیرغم اینکه نمایندگان بخش خصوصی (اتاق بازرگانی) در مورد تسویه تسهیلات اخذ شده از حساب ذخیره ارزی، پیگیر تسویه این مطالبات با نرخ ارز زمان اخذ بوده و معترض به بالا رفتن نرخ ارز هستند، در مورد سیاست‌های بانک مرکزی جهت کاهش نرخ ارز مخالفت می‌کنند. دو نظر متضاد در یک موضوع ذهن مخاطب این دیدگاه‌ها را سؤال‌مند می‌کند.

ه) عدم تخصیص بهینه اعتبارات اخذ شده

بخش قابل توجهی از تسهیلات مذکور به نحو بهینه یا حتی قانونی تخصیص نیافته و طبق گزارش نماینده بانک مرکزی، بخش قابل توجهی از این وام‌ها صرف تجهیز تولید نشده‌اند.

و) پذیرش ریسک همراه با نرخ پایین تسهیلات

از جمله دلایل تمایل بنگاه‌ها برای اخذ وام ارزی، پایین بودن نرخ سود این وام‌ها (کمتر از ۱۲ درصد) بوده است. استفاده از این جذابیت ریسک خاص خود را به همراه داشته و تسهیلات‌گیرندگان نیز آن را پذیرفته‌اند. علاوه بر آن وام‌گیرندگان ارزی امکان استفاده از خدمات بیمه و پوشش ریسک را داشته‌اند، اما از آن استفاده نکرده‌اند. علاوه بر این مسئله تغییرات نرخ ارز امری دفعی و یکباره نبوده و تسهیلات‌گیرندگان شاهد روند صعودی نرخ ارز بوده‌اند. رشد نرخ ارز از زمستان ۱۳۹۰ آغاز شده و در سال بعد (۱۳۹۱) دچار شوک اصلی می‌گردد. هیئت امنای حساب ذخیره ارزی در جلسه کمیسیون اقتصاد مصوبات متعددی را گذرانده و از جمله در آذرماه ۱۳۹۰ استمهالی دوساله با حذف جرائم را قائل شده است.^۱

۱. متن مصوبه مذکور به شرح زیر است:

۱. کلیه گیرندگان تسهیلات از محل حساب ذخیره ارزی که تا تاریخ ابلاغ این مصوبه اقساط معوق دارند بدون تغییر نوع ارز و نرخ سود مربوط ظرف مدت سه ماه از تاریخ ابلاغ مصوبه می‌توانند تقاضای خود را برای تسویه اقساط معوق تسهیلات اعطایی از محل حساب ذخیره ارزی به بانک عامل ارائه و ضمن بازپرداخت اصل و سود تسهیلات دریافتی ظرف مدت یاد شده، از بخشودگی جریمه تأخیر برخوردار شوند. مانده اقساط باید در سررسیدهای تعیین شده پرداخت گردد در غیر این صورت مشمول دوازده درصد (۱۲٪) جریمه خواهد شد.
- تبصره - در مواردی که به تشخیص هیئت مدیره بانک عامل، امکان بازپرداخت یکباره اقساط معوق برای بدهکاران میسر نباشد؛ هیئت مدیره بانک عامل می‌تواند ظرف سه ماه از تاریخ ابلاغ این مصوبه اقساط معوق مشتری را برای یکبار و حداکثر به مدت دو سال تقسیط نماید. در این صورت بخشودگی جریمه تأخیر منوط به تسویه به موقع تمامی اقساط خواهد بود.
۲. بانک‌های عامل موظفند فهرست امهال‌گیرندگان را پس از سه ماه از تاریخ ابلاغ این مصوبه به دفتر هیئت دولت و بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران اعلام نمایند.
۳. بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران موظف است پس از مهلت مقرر در بند «۱» نسبت به اجرای دقیق مصوبه شماره ۲۵۸۶/۴۵۰۰ مورخ ۱۳۹۰/۱/۲۳ اقدام و هر ماه گزارش اقدامات را به دفتر هیئت دولت اعلام نماید.

جمع‌بندی و پیشنهادات

در نظام حساب ذخیره ارزی و در جریان دریافت و بازپرداخت تسهیلات ارزی، سه نهاد ذینفع وجود دارد و لازم است هرگونه ارفاق و بخشودگی که به موجب این طرح صورت می‌گیرد، منافع و حقوق هر سه نهاد را مدنظر قرار دهد و تکلیف هر سه را جداگانه روشن نماید. این سه نهاد عبارتند از:

الف) بدهکاران حساب ذخیره ارزی که به بانک‌های عامل بدهکارند نه حساب ذخیره ارزی،

ب) بانک‌های عامل که به حساب ذخیره ارزی بدهکارند و مکلف به بازپرداخت عین ارز دریافتی از حساب (یعنی پرداختی به طرح‌های سرمایه‌گذاری وام‌گیرندگان) به این حساب هستند،

ج) حساب ذخیره ارزی که در نتیجه این شیوه تسویه بدهی دچار ضرر و زیان می‌شود.

در تبیین طرح مذکور به دو بُعد حقوقی و اقتصادی طرح اشاره شد. به لحاظ

۴. در صورت تقاضای تسهیلات‌گیرندگان، بازپرداخت تسهیلات غیردلاری موضوع مصوبه جلسه ۱۳۸۰/۱۱/۳۰ هیئت امنای حساب ذخیره ارزی درخصوص طرح‌های بازسازی و نوسازی نساجی با نرخ سود ثابت سه درصد (۳٪) و با تبدیل به دلار آمریکا در زمان انعقاد قرارداد صورت می‌گیرد.

۵. منظور از ارز معیار در ماده (۲) مصوبه شماره ۳۶۲۱۲/۹۳۶۰۹ گ مورخ ۱۳۸۷/۶/۱۰ دلار آمریکا می‌باشد.

۶. ماده (۵) مصوبه شماره ۳۶۲۱۲/۹۳۶۰۹ ت/۹۳۶۰۹ گ مورخ ۱۳۸۷/۶/۱۰ لغو می‌شود.

مهلت مقرر در ماده (۶) مصوبه شماره ۳۶۲۱۲/۹۳۶۰۹ ت/۹۳۶۰۹ گ مورخ ۱۳۸۷/۶/۱۰ و اصلاحیه‌های آن برای

برخورداری از مصوبه یاد شده به مدت سه ماه از تاریخ ابلاغ این مصوبه تمدید می‌شود. به مأخذ:

<http://www.aiti.org.ir/Content.aspx?pid=400&prt=4>

حقوقی اطلاق طرح حاضر علاوه بر ایرادات شکلی مانند نداشتن مقدمه، به دلیل مغایرت با قانون برنامه جهت تصویب نیاز به رأی دوسوم نمایندگان دارد. همچنین اطلاق این طرح منجر به کاهش درآمدهای عمومی گشته و به دلیل عدم پیش‌بینی طریق تأمین کاهش درآمد دولت مغایر اصل هفتادوپنجم قانون اساسی می‌باشد. علاوه بر نکات مذکور نقطه ضعف دیگر ابهام در نحوه تعیین سقف‌های زمانی و نرخ برابری ارز پیشنهاد شده می‌باشد.

از طرف دیگر علاوه بر اینکه تسهیلات‌گیرندگان موظف به بازپرداخت ارزی تسهیلات می‌باشند، به دلیل تغییر شخصیت حقوقی طرف قرارداد، آن میزان مطالبات تهاتر شده جنبه غیرعمومی پیدا نموده است. لذا کاهش نرخ برابری ارز جهت تسویه اقساط بدهکاران اگر ناظر به بخش تهاتر شده با بانکها باشد، تصمیم‌گیری در مورد اموال شخصی (سهامداران و سپرده‌گذاران بانکها) بوده و در مورد بخش تهاتر نشده بخشش از منابع بیت‌المال تلقی می‌شود.

علاوه بر این تغییر مواد قانونی مصوب باعث به وجود آمدن ذهنیت تغییرپذیری قوانین و مقررات در اذهان عمومی گشته و کارکرد قانونگذاری را تضعیف می‌نماید.

همچنین تسهیلات اخذ شده یا منجر به تولید محصولاتی شده است که بازار صادراتی داشته که در نتیجه تولیدکننده می‌تواند از محل درآمدهای ارزی خود به تسویه بدهی خود به حساب ذخیره ارزی اقدام کند و یا منجر به تولید محصولی شده که مصرف داخلی داشته و با توجه به تورم داخلی، دارایی تولیدکنندگان حتی بیشتر از افزایش نرخ ارز تعدیل شده است. در موارد خاصی که قیمت

محصولات اینگونه تولیدکنندگان مشمول قیمتگذاری شده است، می‌توان با استفاده از مفاد تبصره «۲» ماده (۱۰۱) قانون برنامه پنجم توسعه مابه‌التفاوت قیمت عادلانه روز و تکلیفی را از دولت مطالبه کرد.

نکته بعد اینکه تسویه به نرخ روز این اقساط می‌تواند منجر به تأمین مجدد سرمایه در گردش شده و بانکها نیز با وصول برخی مطالبات می‌توانند نسبت کفایت سرمایه خود را بهبود بخشند.

علاوه بر این، از آنجا که ظرفیت قانونی ماده (۷۲) قانون برنامه پنجم به نحو مطلوبی مورد استفاده قرار نگرفته پیشنهاد می‌شود که سازوکارهای لازم برای پوشش ریسک نوسانات نرخ ارز در نظام بیمه‌ای گنجانده شود. از طرف دیگر در بند «ط» تبصره «۵» قانون بودجه سال ۱۳۹۳ نحوه تسویه، افزایش سرمایه، نرخ تبدیل و... مطالباتی که با عاملیت بانکهای دولتی بوده است بابت تسویه بدهی دولت و افزایش سرمایه دولت در بانکهای مربوطه بوده و بانکهای عامل موضوع این بند موظف هستند رأساً نسبت به وصول مطالبات اقدام نمایند. با واگذاری نحوه تسویه نرخ تبدیل، زمان استمهال، نحوه بخشودگی جرائم به شورای پول و اعتبار مرجع تصمیم‌گیری در این مورد معین شده، لذا نیازی به تقنین یا تعیین مرجع رسیدگی دیگری نمی‌باشد.

در خاتمه با توجه به تجربه چندین باره نوسانات نرخ ارز، ضمن رد کلیت طرح مذکور، لزوم تدوین قانون تعیین تکلیف مسائل ناشی از نوسانات ارزی خاطر نشان می‌شود.

جدول بررسی مقررات

جدول زیر خلاصه‌ای از مقررات مهم مربوط به مراحل تصویب، اخذ و بازپرداخت تسهیلات ارزی از حساب نخیره ارزی است. این مصوبات شامل مصوبات در دسترس هیئت امنای حساب نخیره ارزی، بانک مرکزی، هیئت وزیران و کمیسیون اقتصادی دولت از زمان تصویب پرداخت این تسهیلات تا ۱۶ آذرماه ۱۳۹۲ است.

انتشار دهنده	تاریخ	مفاد
مصوبه ۳/۱۵۷۴/ت/۵۲۳۳۰ آیین‌نامه اجرایی ماده (۶۰) اصلاحی قانون برنامه سوم	۱۳۷۹/۸/۲۵	تبصره «۳» ماده (۵) استفاده‌کنندگان از تسهیلات ارزی موضوع این آیین‌نامه باید اصل و سود متعلقه را طبق مقررات ارزی کشور به ارز تأمین و بازپرداخت نمایند.
مصوب هیئت امنای حساب نخیره ارزی به شماره ۱۰۵/۶۰۱۹	۱۳۷۹/۹/۲۷	شرایط و ضوابط اعطای تسهیلات ارزی - موضوع ماده (۶۰) اصلاحی قانون برنامه سوم توسعه: نرخ سود تسهیلات به‌طور عام اضافه ۲۵ تا ۷۵ درصد ح) مدت تسهیلات: حداکثر مدت تأمین مالی هر طرح از ۸ سال تجاوز نخواهد کرد که تا سه سال آن دوره سرمایه‌گذاری و راه‌اندازی و ۵ سال بقیه دوران بهره‌برداری بازپرداخت خواهد بود. ه. شرایط بازپرداخت: بازپرداخت‌ها کلاً به‌صورت ارزی خواهد بود.
دوازدهمین صورت‌جلسه	۱۳۸۰/۸/۸	تغییر تسهیلات اعطایی ارزی: نرخ سود تسهیلات موضوع پاراگراف اول جزء «۱» بند «ج» شرایط و ضوابط اعطای

انتشار دهنده	تاریخ	مفاد
تصمیمات هیئت امنای حساب ذخیره ارزی		تسهیلات ارزی موضوع ماده (۶۰) اصلاحی قانون برنامه سوم توسعه مصوب مورخ ۱۳۷۹/۹/۲۷ هیئت امنای حساب ذخیره ارزی از ۷/۵ درصد ثابت در سال به ۲ درصد در سال بالای نرخ سود بین‌بانکی ارزهای مربوطه در بازار بین‌المللی تغییر می‌یابد.
	۱۳۸۷/۴/۱۰	۶۰/۱۰۲۲ عملیات ارزی شعب و واحدهای بانک‌های مناطق آزاد تجاری و صنعتی، اقتصادی کشور و شعب و واحدهای بانک‌های ایرانی خارج از کشور
	۱۳۸۷/۱۰/۲۵	جرائم تأخیر اقساط معوقه تسهیلات که سررسید آن قبل از اول مهرماه سال جاری باشد، در مواردی که گیرنده تسهیلات به تشخیص کمیسیون با مسئولیت نماینده وزارتخانه‌های صنایع و امور اقتصاد و دارایی و بانک مرکزی موجه باشد، جریمه تأخیر مشمول بخشودگی می‌شود. نرخ سود قرارداد تسهیلات اعطایی به طرح‌ها ۱۰ درصد «ارز معیار» به‌صورت ثابت در سال مورد قرارداد است و در مواردی مانند طرح‌های نساجی و سیمانی که تسهیلات اعطایی به آنها به‌صورت دلاری بوده و نرخ ثابت برای آنها منظور شده است، همان نرخ ثابت مبنای محاسبه سود قرار می‌گیرد. براساس تبصره «۲» ماده (۳) مصوبه مذکور، قرارداد تسهیلات اعطایی به طرح‌های نساجی و طرح‌های واقع در مناطق کمتر توسعه‌یافته مشمول ۲ درصد تخفیف از نرخ مقرر در این ماده (۱۰ درصد) است.
هیئت امنای حساب ذخیره ارزی	۱۳۸۸/۱۰/۲۸	دستورالعمل اجرایی ضوابط بازپرداخت تسهیلات اعطایی از محل حساب ذخیره ارزی ماده (۶) سود تسهیلات متقاضیانی که در رأس موعد مقرر نسبت به انجام کامل تعهدات خود اقدام نموده‌اند حداکثر تا یک درصد (۱٪) از محل سهم سود حساب ذخیره ارزی کاهش می‌یابد.

مفاد	تاریخ	انتشار دهنده
<p>تبصره «۲» - در صورتی که بخشی از تسهیلات اعم از اصل، سود و جریمه دیرکرد ازسوی مشتری تأدیه شده باشد، نرخ تبدیل اصل و سود واریزی به حساب قبل از سال ۱۳۸۱، نرخ گواهی سپرده ارزی (نرخ اختتامیه) و برای وجوه تأدیه شده بعد از تاریخ یاد شده، نرخ روز مرجع بازپرداخت می‌شود. در مورد جرائم تأخیر تأدیه شده نیز چنانچه تمام یا بخشی از جرائم ازسوی کمیسیون بخشوده شود این مبلغ و نیز مبالغ بخشوده نشده (به ترتیب نرخ روز بازپرداخت و به نرخ روز سررسید بازپرداخت اقساط) به دلار آمریکا تبدیل و حسب مورد از مجموع مبالغ حاصله کسر و یا به آن اضافه می‌شود.</p> <p>ماده (۷) - در صورت ارائه تقاضای کتبی ازسوی تسهیلات‌گیرنده به وزارت صنایع و معادن برای بخشودگی جرائم تأخیر اقساط معوق که سررسید آن قبل از تاریخ ۱۳۸۸/۱۲/۲۹ می‌باشد، خ لاصه وضعیت پرونده متقاضیان حسب درخواست وزارت یاد شده توسط بانک عامل تهیه و به‌همراه سایر مستندات مورد نیاز به دبیرخانه کمیسیون مستقر در وزارت صنایع و معادن ارسال گردد.</p> <p>تبصره «۱» - در خلاصه وضعیت تهیه شده باید نظریه بانک عامل با ذکر دلایل کافی در پذیرش و یا عدم پذیرش بخشودگی جرائم دیرکرد به تصریح اعلام شود.</p> <p>تبصره «۲» - تصمیمات کمیسیون توسط وزارت صنایع و معادن ابلاغ می‌گردد.</p> <p>ماده (۱۰) - اعتبارات اسنادی گشایش یافته به دلار آمریکا که به‌دلیل محدودیت‌های ایجاد شده، وجه اسناد به سایر ارزها پرداخت گردیده است، مشمول این دستورالعمل نبوده و بازپرداخت به ارز اعتبار (دلار) صورت می‌گیرد.</p>		

انتشار دهنده	تاریخ	مفاد
دستورالعمل بانک مرکزی	۱۳۸۹/۸/۱	ماده (۶) - این دستورالعمل؛ سود تسهیلات متقاضی که در رأس موعد مقرر نسبت به انجام کامل تعهدات خود اقدام نمایند حداکثر تا یک درصد (۱٪) از محل سهم سود حساب ذخیره ارزی کاهش می‌یابد.
هیئت امنای حساب ذخیره ارزی به پیشنهاد شماره مورخ ۱۳۸۹/۷/۱۹ بانک مرکزی	۱۳۹۰/۵/۲۲	<p>۱. کلیه گیرندگان تسهیلات از محل حساب ذخیره ارزی که تا تاریخ ابلاغ این مصوبه، اقساط معوق دارند بدون تغییر نوع ارز و نرخ سود مربوط ظرف سه ماه از تاریخ ابلاغ این مصوبه می‌توانند تقاضای خود را برای تسویه اقساط معوق تسهیلات اعطایی از محل حساب ذخیره ارزی به بانک عامل ارائه و ضمن بازپرداخت اصل و سود تسهیلات دریافتی ظرف مدت یاد شده، از بخشودگی جریمه تأخیر برخوردار شوند. مانده اقساط باید در سررسیدهای تعیین شده پرداخت گردد. در غیر این صورت، مشمول دوازده درصد (۱۲٪) جریمه خواهد شد.</p> <p>تبصره - در مواردی که به تشخیص هیئت‌مدیره بانک عامل، امکان بازپرداخت یکباره اقساط معوق برای بدهکاران میسر نباشد، هیئت مدیره بانک عامل می‌تواند ظرف سه ماه از تاریخ ابلاغ این مصوبه، اقساط معوق مشتری را برای یکبار و حداکثر به مدت دو سال تقسیط نماید. در این صورت بخشودگی جریمه تأخیر منوط به تسویه به‌موقع تمامی اقساط خواهد بود.</p> <p>۲. بانک‌های عامل موظفند فهرست امهال‌گیرندگان را پس از سه ماه از تاریخ ابلاغ این مصوبه، به دفتر هیئت دولت و بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران اعلام نمایند.</p> <p>۳. بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران موظف است پس از مهلت مقرر در بند «۱» نسبت به اجرای دقیق مصوبه شماره ۴۵۵۰۵/۱۲۵۸۶ مورخ ۱۳۹۰/۱/۲۳ اقدام و هر ماه گزارش</p>

انتشار دهنده	تاریخ	مفاد
		<p>اقدامات را به دفتر هیئت دولت اعلام نماید.</p> <p>۴. در صورت تقاضای تسهیلات گیرندگان، بازپرداخت تسهیلات غیردلاری موضوع مصوبه جلسه مورخ ۱۳۸۰/۱۱/۳۰ هیئت امنای حساب ذخیره ارزی درخصوص طرح‌های بازسازی و نوسازی نساجی با نرخ ثابت سه درصد (۳٪) و با تبدیل به دلار آمریکا در زمان انعقاد قرارداد صورت می‌گیرد.</p> <p>۵. منظور از «ارز معیار» در ماده (۲) مصوبه شماره ۹۳۶۰۹ ت/۳۶۲۱۲ک مورخ ۱۰/۶/۱۳۸۷، «دلار آمریکا» می‌باشد.</p> <p>۶. ماده (۵) مصوبه شماره ۹۳۶۰۹ ت/۳۶۲۱۲ک مورخ ۱۰/۶/۱۳۸۷ لغو می‌شود.</p> <p>۷. مهلت مقرر در ماده (۶) مصوبه شماره ۹۳۶۰۹ ت/۳۶۲۱۲ک مورخ ۱۰/۶/۱۳۸۷ و اصلاحیه‌های آن، برای برخورداری از مصوبه یاد شده به مدت سه ماه از تاریخ ابلاغ این مصوبه تمدید می‌شود.</p> <p>۸. بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران مسئول حسن اجرای این مصوبه بوده و موظف است در صورت نیاز، دستورالعمل‌های لازم برای اجرای این مصوبه و مصوبات شماره ۹۳۶۰۹ ت/۳۶۲۱۲ک مورخ ۱۰/۶/۱۳۸۷ و شماره ۴۳۳۰۶/۱۹۹۹۶۸ مورخ ۱۳/۱۰/۱۳۸۸ را به بانک‌های عامل ابلاغ نماید.</p> <p>۹. این مصوبه از تاریخ ابلاغ، لازم‌الاجراست.*</p>
بانک مرکزی	۱۳۹۰/۱۱/۹	ابلاغ نرخ ارز مرجع ۱۲۲۶ برای مبادلات.
قانون حمایت از سرمایه‌گذاری‌های عمرانی و تولید ملی و اصلاح قانون بودجه سال ۱۳۹۱ کل کشور	۱۳۹۱/۷/۳۰	مبنای تسعیر ارز در پرداخت تسهیلات ریالی، نرخ روز ارز تعیین شد.**

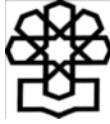
انتشار دهنده	تاریخ	مفاد
بانک مرکزی در اطلاعیه‌ای	۱۳۹۱/۸/	«بازپرداخت تسهیلات پرداخت شده از محل منابع حساب ذخیره ارزی، باید به نرخ مرکز مبادلات ارزی باشد».
بانک مرکزی اداره سیاست‌ها و مقررات ارزی)	۱۳۹۱/۱۲/۰۳	پرداخت تسهیلات ارزی اعطایی از محل حساب ذخیره ارزی مشمول تهاتر بدهی دولت با بانک‌های ملت، صادرات ایران، رفاه کارگران و تجارت، به صورت ریالی به نرخ مورد معامله در مرکز مبادلات ارزی خواهد بود. تبصره - درخصوص اقساط پرداخت شده قبلی اخذ مابه‌التفاوت ریالی از تسهیلات‌گیرندگان ممنوع می‌باشد.
بانک مرکزی اداره سیاست‌ها و مقررات ارزی)	۱۳۹۲/۰۹/۱۶	پرداخت اقساط تسهیلات ارزی اعطایی از محل حساب ذخیره ارزی مشمول تهاتر بدهی دولت با بانک‌های ملت، صادرات ایران، رفاه کارگران و تجارت، به صورت ریالی به نرخ روزانه اعلامی از سوی این بانک خواهد بود. تبصره - درخصوص اقساط پرداخت شده قبلی اخذ مابه‌التفاوت ریالی از تسهیلات‌گیرندگان ممنوع می‌باشد.

* <http://law.dotic.ir/AIPLaw/lawview.do?reqCode=lawView&lawId=۱۸۰۶۹۰&isLaw=۱&type=all&searchText=%D/%AA%D/%B/%۳D/%۸۷/%۹D/%۹A%D/%۸۴/%۹D/%۸A/%۷D/%AA+%D/%۸A/%۷D/%۸B/%۸D/%۲D/%۹A&synonyms=>

** (<http://origin.blogfa.com/tag/%D/%۸۵/%۹D/%۸۲/%۹D/%۸B/%۱D/%۸B/%۱D/%۸A/%۷D/%AA-%D/%۸A/%۷D/%۸B/%۸D/%۸B/%۲DB/%C>)

منبع و مأخذ

- منابع در متن گزارش ذکر شده است.

شماره مسلسل: ۱۳۵۸۸

مرکز پژوهش‌ها
مجلس شورای اسلامی

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: اظهارنظر کارشناسی درباره: «طرح تسهیل تسویه بدهی ارزی واحدهای تولیدی به حساب ذخیره ارزی»

نام دفتر: مطالعات اقتصادی (گروه بازارهای مالی)

تهیه و تدوین: اسماعیل رحیمی نژاد

ناظران علمی: محمد سلیمانی، احمد شعبانی

همکاران: محمد بزرگخسروی (دفتر حقوقی)، میثم پیله‌فروش (دفتر برنامه و

بودجه)، فاطمه میرجلیلی (دفتر انرژی، صنعت و معدن)، سیدمحسن علوی‌منش،

موسی شهبازی غیاثی (دفتر اقتصادی)

همکاران خارج از مرکز: —

اظهارنظرکننده خارج از مرکز: بایزید مردوخی

ویراستار تخصصی: —

ویراستار ادبی: —

واژه‌های کلیدی: —

تاریخ شروع مطالعه: ۱۳۹۲/۱۰/۸

تاریخ خاتمه مطالعه: ۱۳۹۳/۱/۲۵

تاریخ انتشار: ۱۳۹۳/۱/۲۵